

Катан Л.І.,

к.т.н., доцент Дніпропетровського державного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Розглянуті питання формування інвестиційної політики
аграрного сектору регіону в умовах сталого розвитку.*

*The questions of development the investment policy of
sustainability of the agriculture region of Ukraine have been
investigated.*

Вступ. Україна володіє надзвичайно потужним природним, соціальним та виробничим потенціалом – найродючішими у світі чорноземами, достатніми корисними копалинами, окремими високотехнологічними галузями, однією з найбільших в Європі територій, вигідним геополітичним становищем. Щодо ефективності використання природного потенціалу можна навести такий приклад: максимальна врожайність, яка може бути досягнута на суглинках Франції становить до 70 ц/га з пшениці, а збирається не менше 60, то в Україні при можливих 120 ц/га у чорноземних областях збирається не більше 50 ц/га. Тому держава надає пріоритетного значення активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, спрямованої на швидке подолання кризових процесів, забезпечення необхідної адаптації підприємств АПК до умов ринкової кон'юнктури, зміцнення їх фінансового стану, утвердження в перспективі України як держави з високоефективним експортоспроможним сільським господарством.

Сучасне аграрне виробництво України здійснюється в складних умовах наростаючої антропогенної дії на навколишнє середовище. Це є результатом як високого господарського освоєння земельного фонду країни (72,2 %), рівня розораності (60 %, зокрема сільськогосподарських угідь 80 %), так і екстенсивного використання продуктивних угідь, що підсилює деградацію земель. Антропогенні дії на навколишнє середовище в Україні є найбільшими серед країн ЄС, а якість навколишнього середовища на значній території є загрозливою для життя людини.

Відсутність науково обґрунтованих систем раціонального сільськогосподарського природокористування зумовили значне зниження відновної здатності біосфери, екологічної стійкості агроландшафтів, природної родючості ґрунтів і розвиток ерозійних процесів.

Постановка проблеми. Усе це вимагає перегляду інвестиційної політики аграрного сектору як країни, так і регіонів, і переходу до нової удосконаленої політики інвестиційного розвитку з урахуванням загальнопланетарних і загальнолюдських інтересів, на існуванні яких наголошував відомий український учений, громадський діяч і політик В.І. Вернадський, розвиваючи ідею переходу до ноосферної економіки, яка передбачає широку інтелектуалізацію виробництва, відродження якісного природного навколишнього середовища і забезпечення високого рівня життя.

Пріоритетність розвитку аграрного виробництва в Україні зумовлена винятковою значущістю виробництва продукції сільського господарства і продовольства в життєдіяльності людини, потребою відродження селянина як господаря землі, носія моралі та національної культури [1].

Тому на сучасному етапі розвитку суспільного виробництва, коли використання природних ресурсів постійно вимагає їх оновлення або виходить за межі їх можливого відновлення, в центрі уваги людства й одним із основних напрямів досліджень стало раціональне використання природних і матеріальних ресурсів у контексті стійкого розвитку.

Пріоритетним напрямом формування та розвитку інвестиційної політики аграрного сектору України і регіонів повинен стати вектор стійкого розвитку через механізм еколого-економічних зон. Розглядаючи використання земельних ресурсів в контексті стійкого розвитку, еколого-економічні зони є основним чинником стійкого розвитку аграрного виробництва [2, 3].

Аналіз останніх досліджень. Питаннями підвищення ефективності сільського господарства з позиції стійкого розвитку і розробкою теоретико-методологічних основ інвестування займаються українські вчені – економісти Борщевський П.П., Данилишин Б.М., Дорогунцов С.И., Івануха Р.А., Лисецький А.С., Саблук П.Т., Паламарчук М.М., Пистун М.Д., Царенко В.П., Чернюк Л.Г. та інші.

Основний зміст. Стало вже сентенцією пов'язувати інвестиційну політику держави з комплексом цілеспрямованих заходів, проведених державою зі створення сприятливих умов для усіх суб'єктів господарювання з метою поживавлення інвести-

ційної діяльності підйому економіки, підвищення ефективності виробництва і рішення соціальних проблем, також визначення структурних та кількісних потреб в інвестиційних ресурсах, збільшення джерел фінансування, вибір пріоритетних напрямів фінансування та формування ефективної пропозиції для залучення інвестицій.

Регіональна інвестиційна політика ототожнюється з системою заходів на рівні регіону, які передбачають мобілізацію інвестиційних ресурсів й визначення напрямів ефективного та раціонального їх використання з урахуванням інтересів регіону, галузей та інвесторів.

У цьому контексті галузева інвестиційна політика більшою мірою пов'язується з інвестиційною підтримкою пріоритетних галузей, розвиток яких забезпечує економічну, оборонну та продовольчу безпеку країни, експорт продукції (промислової та сільськогосподарської), прискорення науково-технічного прогресу та створення оптимальних господарських пропорцій на близьку та стратегічну перспективу. Галузеві особливості пов'язані як з матеріально-технічними відмінностями окремих галузей (наприклад, сезонний характер сільськогосподарських робіт), так із часткою відповідної галузі у національній економіці, її роллю і значенням у вирішенні стратегічних і оперативних завдань, які стоять перед суспільством.

У останні два десятиліття, як альтернатива стереотипам споживчого суспільства стала формуватися концепція стійкого розвитку.

Ідеї стійкого розвитку, що набули широкого поширення після публікації в 1987 році доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку "Наше спільне майбутнє", знайшли практичне втілення в соціально-економічній і екологічній політиці багатьох держав. До 2007 року стратегії або програми стійкого розвитку прийняли більше 100 країн світу, зокрема країни ЄС, США, Канада, Японія, Китай.

Під стійким розвитком у сучасних умовах розуміють таку модель соціально-економічного розвитку, при якій досягається задоволення життєвих потреб нинішнього покоління без позбавлення майбутніх поколінь таких можливостей унаслідок вичерпання природних ресурсів і деградації навколишнього природного середовища [4].

Порівняння результатів робіт з реалізації концепції стійкого розвитку в Україні і країнах ЄС показує, що Україна відстає від країн ЄС як за абсолютними показниками, так і за динамікою їх зміни, яка має негативні значення (табл.1).

Таблиця 1.
Види робіт з реалізації курсу на стійкий розвиток
в країнах ЄС і в Україні

Види робіт	Виконання робіт в	
	ЄС	Україні
Поліпшення кон'юнктури на ринках праці	+	-
Зниження енергоємності виробництва	+	-
Поліпшення структури паливно-енергетичного балансу	+	-
Ширше використання нетрадиційних і поновлюваних джерел енергії	+	-
Забезпечення довготривалої тенденції випереджаючого зростання виробництва продукції сільського господарства і продовольства щодо приросту населення	+	-
Збереження якості навколишнього середовища і екологічних стандартів життя	+	-
Відносно невисокий розрив в рівні доходів різних верств населення	+	-
Концентрація ресурсів і засобів на пріоритетних інноваційних проектах і конкурентоздатних технологіях у вибраних галузях	+	-

+ роботи ведуться з позитивними результатами;

– роботи не ведуться або ведуться з незначними результатами.

Еколого-економічні зони – це тип вільних економічних зон із спеціальним режимом інвестування, де здійснюється органічне виробництво, використовуються новітні технології, функціонують агропарки або науково-технічні парення, а економічне стимулювання раціонального використання і охорони земель здійснюється відповідно до принципів стійкого землекористування.

Використання механізму таких зон особливо актуальне для країн з перехідною економікою, у тому числі і для України де ринкове середовище не може самостійно регулювати екологічні проблеми, а бюджетних коштів, що виділяються, недостатньо для того, щоб збалансувати екологічну рівновагу. Так, якщо в країнах з ринковою економікою з ВПП на одиницю населення виділяється до 6 тис. дол. США, на охорону навколишнього середовища – 1,3 % ВВП, то в Україні, де ВВП на одиницю населення набагато менше, відрахування на відновлення навко-

лишнього середовища не перевищують 0,2 % ВВП.

Світовий досвід показує, що функціонування цих зон створює умови для розвитку як аграрного виробництва, так і промислового. Вітчизняні й іноземні інвестиції швидко перетворюють традиційних імпортерів продовольства в найважливіших експортерів. Прикладом є Китай, який завжди був найбільшим імпортером зернових культур і рису. З 1980 року Китай став інтенсивно створювати на своїй території комплексні вільні економічні зони як сільськогосподарського виробництва, так і промислового. Внаслідок чого виробництво зерна в Китаї зросло за двадцятип'ятирічний період в 1,6 раза. Сьогодні Китай з імпортера зерна і рису перетворився на його експортера, який на зовнішньому ринку щорічно реалізує від 3 млн. т до 5 млн. т.

В Україні стимулом для розвитку органічного виробництва в аграрному секторі економіки країни повинне стати екологічне інвестиційне податкове стимулювання – залучення інвестицій в екологічно чисті технології та устаткування за допомогою податкових пільг.

Розглядаючи використання природних ресурсів в контексті стійкого розвитку, необхідно виділити низку специфічних принципів, які економічно та фінансово стимулювали б землекористувача.

Принцип стійкого землекористування, який стосується як стійкості прав суб'єктів земельних відносин на земельну ділянку, стійкості його використання, так і його територіальної стійкості, як необхідної умови раціонального використання землі, що забезпечить зацікавленість землекористувачів у дбайливому і господарському ставленні до землі. Економічне стимулювання раціонального використання і охорони земель, спрямоване на підвищення зацікавленості землевласників і землекористувачів в збереженні та відновленні родючості ґрунтів і захисту земель від негативних наслідків виробничої діяльності.

Стійкість землекористування забезпечується тим, що використання земельних ділянок, як правило, носить постійний характер. Цей принцип також відноситься і до формування екологічної стійкості землекористування. Впровадження екологічних вимог у земельних відносинах дозволяє забезпечити використання природоохоронних технологій виробництва, здійснення комплексних заходів щодо охорони земель від таких негативних природних і антропогенних процесів, як ерозія, засоленість, заболоченість, експлуатації об'єктів, які негативно впливають на стан земель і призводять до їх забруднення.

Принцип диференційованого підходу до ухвалення управ-

лінських рішень щодо земель різних категорій, що знаходяться в різних регіонах, який дозволяє широко використовувати правові норми при управлінні земельними ресурсами з урахуванням економічних і природних особливостей земель різних категорій.

Принцип правового захисту і відповідальності, який не допускає втручання в господарську діяльність суб'єктів земельних відносин або примусового позбавлення прав на земельну ділянку, окрім випадків, передбачених законом, і дозволяє визначити межі відповідальності суб'єктів земельних відносин за соціальні, економічні й інші несприятливі наслідки ухвалених ними рішень.

Формування ринкових земельних відносин в Україні обумовлює необхідність удосконалення організаційно-економічного механізму регіональної інвестиційної політики з метою управління раціональним використанням і охороною земель, збереженням і відновленням родючості ґрунтів. Механізм фінансово-економічного стимулювання землекористувачів для здійснення землеохоронних заходів повинен ґрунтуватися на методах прямого і непрямого стимулювання. При цьому підприємствами реалізуються такі функції управління земельними ресурсами, як прогнозування і планування використання земель, їх перерозподіл, організація заходів щодо поліпшення і охорони земель.

Висновки. Пріоритетним напрямом формування інвестиційної політики аграрного сектору регіону в контексті стійкого розвитку через механізм еколого-економічних зон повинні бути інвестиційні проекти з урахуванням багатофункціональності аграрного виробництва в забезпечення продовольчої безпеки і стійкого розвитку як країни, так і регіону, а також розширення органічного виробництва.

У сучасних умовах в Україні пріоритетного інвестиційного стимулювання через механізм еколого-економічних зон вимагає виробництво цукрового буряка та його переробка на цукор і спирт (який у сучасних умовах використовується як екологічно чисте паливо для автомобілів). В умовах дефіциту енергоносіїв заслуговує особливої уваги і вирощування озимого рапсу, цінність якого полягає не тільки як кормової культури, але й масло якої можна використовувати як дизельне паливо.

Література

1. Проект "Комплексної програми підтримки розвитку україн-

ського села на період до 2015 року” // Економіка АПК. – 2007. – № 1. – С. 3 – 49.

2. Чупіс А.В., Борисов А., В.А., Масенко В.К., Павловський М.О., Катан Л.І. Інвестування у аграрній сфері – Сумі: Довкілля, 2006. – 266 с.

3. Katan L, Brovko L, Dubrova N. Ecological – economic zones as the factor of the sustainability of the agriculture of Ukraine – Six Internatuinal Scientific Conference “Investmerts in Future –2007”, October 18-20, 2007 – Varne, Bulgaria – p. 268-272.

4. Glasson J., Therivel R., Chadwick A. Introduction to Environmental Impact Assessment – London, 1997. – 342 p.